

Иван Вазов

При Ивана Гърбата
Възпоминание

Ето какво ми разказваше престарелият, но все приказлив и смешлив пенсионуван учител Г., който се помина по-лани в родния си град Сопот:

„Иван Гърбата го викаха. Той не беше откраднал прякора си: от рождение той си беше гърбав. Това не е съвсем точно: той не беше гърбав, а приведен, пречупен в кръста. Тялото му, от краката до пояса, обута в дънестни потури, отиваше право нагоре, но оттам изведнаж климваше и взимаше хоризонтална посока, та висеше над земята. То имаше доста прилика с буквата Г, с която се захващаше прякорът му: ръцете му се опираха на две патерици, кога ходеше; чрез тях се поддържаше висящата горна половина на тялото, изгубило равновесието си. Тоя на глед нещастен човек, така зле обиден от природата-странно! – беше женен и челядник и още по-странно – жена му беше млада и хубавелка.

Всичките момчета на Иван Гърбата бяха около тридесет и пет. Що изпулвате очи така? Искам да кажа: ученици. Но преди шейсет години тая дума още не се употребяваше в Сопот.

Защо Иван Гърбата беше учител там!

Между тия момчета и аз бях.

Учебното заведение на Иван Гърбата тогава не се наричаше нито училище (също дума непозната в селото), нито школа, нито килия, както някъде другаде се наричаха подобни заведения.

Вместо тях употребяваше се: «У Гърбата.»

«Отивам у Гърбата», «Учих се при Гърбата!»

«Свърших у Гърбата псалтиря.»

Черковните букви наричаха «гърбовски»!

Да свършиш у Гърбата до псалтиря то беше като да си свършил седми клас на класическата гимназия; да свършиш месецослова (светчето) – като да си свършил университет. Месецословът беше краят, омегата, венецът на науката; с него се изчерпваше съкровището на всичките човечески знания.

Училището беше в къщата на Ивана Гърбата, в стаята, гдето упражняваше занаята си – терзелик. Тъмничка, с два прозореца към двора, отгдето виделото проникваше през хартиите, които заменяваха стъклата й, и през дупките на хартиите, немилостиво изрешетени от пръстите ни; потон нисък, надвиснал в средата, окаден, оплют от мухите на два века, напъстрен от резки и цифри с тебешир, понеже служеше и за тефтер на бай Ивана. До стените стоеха неместими дулапи с халища, черги и козаци вътре – училището изпълняваше ноше службата на спалня за семейството; а над мусандрата – изсъхнали ерешки кожи, счупена мотовилка,

кантар, паници, шамби свити, парчета от шаекви платове и прочее – всичките тия трофеи покрити с вековен прах, и голяма котка, която предеше, кацнала на самия край на мусандрата.

Помня и сега: насядали сме всички, зимно време, на дъсчения под и сред гъстата атмосфера от дъхове, миризми на лукове, меродия, армея и други още благовония, съставни и безименни, ние четем уроците си под бдителното око на професора, който, подгънал крака в ъгъла до прозореца, навел глава с кожена черна шапка, шие абяни чорапи, местюве, терлици, кърпи потури, подплаща памучни ентерии, закачени с ингистра, другият край на която натиска коляното му, учениците си учат уроците с глас.

Отделения, класове, гимназия, висши курс тук са разбъркани в пълно демократическо равенство: тоз чете часослова, седнал до гимназиста, който чете псалтира или захваща наустницата, университетантът чете светчето зад гърба на двама новопостъпили ученици, четящи ухораздирателно «аз, буки» на дървените паникиди.

Един непрекъснат шум, едно неизразимо бръмчене, дето се сливат всички звукове, всичките ноти – от най-ниската до най-високата – и нестройни залпове от смъркания, кашляния и други звукове, хармонията на бръмчащия концерт.

Гърбата седи в ъгъла, шие, вдълбочен във важните си занятия. Но тая вдълбоченост е коварна. Спре ли някой да бръмчи, неговото привикнало ухо веднага чувствава това. Той, без да мръдне глава, стрелне с едно око ленивеца, изтегли неразделния си педагогически помощник – един прът с дължина, съобразена да стига до най-далечните места, махне и перне, дето улучи: по гръб, по рамо, по глава, без да продума дума.

Тая внушителна бележка повръща неприлежателния към чувството на дълга му и той пак се присъединява към концерта...

Рядко само Гърбата придружава пръта с някоя енергическа фраза. В такъв случай родителката на ученика пострадва малко... Всеки ученик си плащаше за науката в натура: толкова крини жито, плюс толкова оки зехтин, толкова дървета за горене – според условието.

А беше сприхав, лют!

Главно наказание, и най-спасително, според понятията на Ивана Гърбата беше *фалагата*. С нея се удостоиваха винаги хванатите в най-голямо престъпление: скришно пушене тютюн, а ние го пушихме, т.е. не тютюня, а изсъхнала орехова шума, стрита и увита, която лютеше като тютюня. Аз два пъти само ядох фалагата за това запретено наслаждение...

Бай Иван на деня до десетина пъти прибягваше до боя с тоягата; а това показва, че родоначалниците на тоя вид екзекуции не са от днешно време, както се мисли...

Иван Гърбата обаче като добър педагог знаеше вредата от пресилването умствените способности чрез продължителни научни занятия и нуждата от физическо упражнение и развлечение на момчетата. С тая цел той им даваше почивка и поред ги пращаше на двора, да му насекат дърва, да донесат вода от кладенеца, когато булката имаше пране, или да изхвърлят набрания смет на улицата, през вратнята. Като знак за особено благоволение той изпращаше някои и да му разгребат лозето... Такива едни поръчки бяха голяма радост за нас, изжаднели за чист въздух, за движение и за борба, и щастливците, на които паднеше изборът на професора, извикваха злъчна завист у останалите в стаята.

Когато дойдох до средата на университетския курс – до Исусовия акатист в светчето – помня още началото му «Разумъ недоразуменный разумети Филиппъ ша Господи, покажи нам отца глаголеше» баща ми ме оттегли от учебното заведение на Гърбата и ме прати да уча алфавита в елинското училище в Карлово, отворено от Райна Попович.“

Това ми разказваше покойният стар учител Г. за системата на преподаването преди шейсет години в академията на Гърбата в Сопот.

Такова е то било почти навсякъде из България, до когато въвеждането на светски науки по алилодидактическа метода замени „гърбовското“ учение.

Тая благодателна учебна реформа, която в няколко години вътре преобразува българското училище и даде силен тласък на народното образование в нова, плодородна посока, се дължи на вдъхновената мисъл на Априлова, отворил на 1848 год. първото модерно училище в Габрово.

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4199>]